

DR. SZALAY SÁNDOR:

A KÖZSÉGEK VILLANNYAL VALÓ ELLÁTOTSÁGA

A Központi Statisztikai Hivatal az 1950. július 12-én kiadott 63/900/1950. sz. rendeletével az ország valamennyi városára és községére kiterjedő közigazgatásstatisztikai adatgyűjtést rendelt el. A rendelet szerint az adatgyűjtést a helyi (községi) tanácsok megalakításával kapcsolatos munkálatok s az irányításhoz — így elsősorban a község- és városfejlesztéshez — minden tekintetben megkívánt országos áttekintés biztosítása teszi soronkívül szükségessé és nagyjelentőségűvé.

A felvétel jelentőségét az is növelte, hogy ez volt az első ilyen tárgyú adatgyűjtés; u. i. a tőkés elnyomás idejében nem hoztak községfejlesztő intézkedéseket, ennél fogva „nem volt szükség“ ezek alapjául szolgáló községi helyzetképstatistikára sem. A népi demokrácia egyik főfeladatának tűzte ki, hogy a falvakat kiemelje évszázados elmaradottságukból és elindítsa a szocialista fejlődés útján. A hároméves terv 2 milliárd forintot fordított a községek fejlesztésére és ennek eredményeképpen a legtöbb faluban helyreállították a háborús károkat, sőt továbbmenve, többszáz községet láttak el villannyal, szociális, kulturális, valamint gazdasági intézményekkel.

Az ötéves terv a községfejlesztés még erősebb ütemét irányozta elő. A terv sikeres végrehajtásához azonban pontos statisztikai adatokra van szükség, amelyek feltárják a község helyzetét s egyúttal arra is rámutatnak, hogy hol és mi a legsürgősebb teendő. Ilyen adataink eddig még nem voltak és ezt a hiányt pótolta — ha nem is teljes egészében — a fentemlített adatgyűjtés, amelynek a községek villannyal való ellátottságára vonatkozó eredményeit az alábbiakban közöljük.

A villanyra vonatkozóan a kérdőív a következő adatokat tudakolta:

1. Van-e a község (város) belterületén villanyáramszolgáltatás?
2. Ha van villanyáramszolgáltatás, azt helyi erőmű táplálja-e vagy távvezeték útján kapja az áramot?
3. A villanyt melyik évben vezették be a községbe (városba)?

Az adatgyűjtés eszmei időpontja 1950. július 15 volt. Az adatok feldolgozása a legújabb közigazgatási állapotnak megfelelően — a községeket és városokat lélekszámnagyság szerint csoportosítva — megyei részletezésben történt. A községek és városok kategóriába való sorolásánál — az időközben történt közigazgatási változásokat figyelembe véve — a népszám-

lálás lélekszámadatait használtuk fel. A feldolgozásban Budapest adatai nem szerepelnek.

*

A szocializmus felépítése elképzelhetetlen az ország villamosítása nélkül. Ennek óriási jelentőségét elsőnek Lenin ismerte fel és híressé vált mondásával: „A szocializmus = szovjethatalom + az egész ország villamosítása“, a fiatal szovjethatalom egyik főfeladatának tűzte ki, hogy a leg-
rövidebb időn belül minden lakott helyre bevezesse az áramszolgáltatást.

A villany fényt, kultúrát és jólétet szállít a községeknek. A kapitalista Magyarországon nem volt cél a nép jóléte és a legnagyobb mulasztásokat követték el az ország villamosítása terén. Sok esetben még az egyébként villannyal rendelkező városok ipar- és bányatelepeinek munkáslakásaiba sem vezették be az áramot, de a falusi és tanyai népesség nagyobb részét tudatosan tartották „sötétségben“, elzárván a civilizáció legelemibb szükségleteitől is. A magánkézben lévő villamossági vállalatok minél nagyobb nyereségre törekedve, a városokat — ott is elsősorban a burzsoázia lakóházaikat —, a nagy nyereszkeskedési lehetőségeket biztosító gyárakat, ipartelepeket, üdülőhelyeket, stb. látták el villannyal, de a falvak és tanyák nagy területre szétszórta házaiba a villany bevezetése nem kínálkozott jó üzletnek még akkor sem, ha a távvezeték áthaladt is a község határán.

Különösen nagy volt az aránytalanság a községek és városok áramfogyasztása között. 1938-ban az ország egész elektromosenergiatermelésének $\frac{1}{3}$ -át Budapest fogyasztotta el, ahol az átlagos fejkvóta évi 470 kW-óra volt, ezzel szemben vidéken — a városokkal együtt 140, csak a falvakban pedig 50—60 kW-óra áramfogyasztás jutott egy főre. Az évi áramfogyasztás országos átlaga mindössze 154 kW-óra volt fejenként és ez a Szovjetunió, vagy a nyugateurópai országok 6—800 kW-órás átlagaihoz viszonyítva, rendkívül alacsony.

A második világháború súlyos károkat okozott az energiafejlesztőtelepek gépi berendezésében és a vezetékekben egyaránt. Ezen a téren is a népi demokráciára hárult az a rendkívül nehéz, sok anyagi áldozatot követelő feladat, hogy a háború pusztításait helyrehozza és egyúttal a sokévtizedes mulasztások nyomait is eltüntesse. A háborús károk kijavítása igen rövid idő alatt — legnagyobbbrészt még a hároméves terv megkezdése előtt — megtörtént. A villamosító társaságok államosítása — az ÁVIRT létrehozása — lehetővé tette, hogy most már ne a nyereszkeskedés, hanem egyedül a nép érdeke legyen a döntő szempont a falvaknak az áramszolgáltatásba való bekapcsolásánál.

A hároméves terv 100 millió forintot irányzott elő 250 000 falusi és tanyai fogyasztó villanyvilágításhoz juttatására és ennek eredményeképpen a községek százaihoz jutott el az évszázados sötétséget eloszlató fény és a falu népe elindulhatott a gazdasági, kulturális és politikai felemelkedés útján. Az adatfelvétel időpontjában még erősen látszanak a multbeli mulasztások nyomai, de egyben lemérhetőek már a felszabadulás óta elért nagy sikerek is.

Az 1. sz. táblázatban a villannyal rendelkező községek lélekszámkategóriák szerinti megoszlását mutatjuk be.

I. sz. táblázat

Kategoriák	A községek száma	Ebből villannyal rendelkezik	
		szám	%
— 500 fő	564	168	29,8
501— 1 000 „	873	362	41,5
1 001— 2 000 „	867	473	54,6
2 001— 5 000 „	654	486	74,3
5 001—10 000 „	156	141	90,4
10 001— „	55	53	96,4
Együtt	3169	1683	53,1
Városok	53	53	100,0
Összesen	3222	1736	53,9

Az adatfelvétel időpontjáig minden város, valamint a községek 53,1%-a bevezette a villanyt, azonban 1486 községben — a községek közel felében — még nincs áramszolgáltatás. A népesség számát tekintve, nem ilyen kedvezőtlen a kép, u. i. az ország lakosságának több mint 80%-a az áramszolgáltatással ellátott községekben, illetve városokban él, tehát a villanyvilágítást nélkülöző községek lakosságának száma az össznépesség $\frac{1}{5}$ -ét sem éri el.

A községek és városok túlnyomó része — 96,5%-a — távvezeték útján kapja az áramot, helyi erőművel elsősorban a városok és a nagyobb községek rendelkeznek. A kisközségekben a „helyi erőművet“ legtöbb esetben a malom jelenti.

Az egyes kategóriák százalékos arányszámai igazolják a bevezetőben már megállapított tényt, hogy a multban a magánkézben lévő villamosító társaságok elsősorban a több fogyasztóval rendelkező — tehát nagyobb nyereszkesedési lehetőséget biztosító — községekbe vezették be az áramot és a kisközségek legnagyobb részét kihagyták a villamosításból. Ezt a mulasztást nem lehet egyik napról a másikra pótolni és ez az oka annak, hogy még ma is az 500 lélekszámon aluli községeknek nem egészen $\frac{1}{3}$ -a, az 501—1000-es kategóriába tartozóknak pedig alig $\frac{2}{5}$ -e rendelkezik villannyal.

Az ötéves terv végrehajtása során a Horthy-rendszernek ezt az örökségét nagyrészt felszámoljuk. Alig lesz község az országban, amely ne rendelkezne villannyal, rádióval, telefontal. A módosított ötéves tervtörvény szerint az 1949. évi 2200 millió kilowattóra villamosenergiatermelést 1954-re az eredetileg előirányzott 4270 millió kilowattóra helyett 6050 millió kilowattórára emeljük. Ez azt jelenti, hogy míg az egy főre eső energiatermelés 1938-ban 140 kWóra volt, 1954-ben felülmúlja a 650 kWórát. Ez nemcsak több energiát jelent az iparnak, a városnak, de több fényt a falunak, a mezőgazdasági munkálatok egy részének villamosítását is.

A tájegységek ellátottsági aránya nem tér el erősebben az országos átlagtól, azonban az egyes megyék között igen nagy aránytalanságok vannak. Legnagyobb a szóródás Dunántúlon, de itt vannak a villamosítás terén legelmaradottabb vidékek is. Az alföldi megyék villannyal való ellátottsága aránylag egyenletes.

Az egyes megyék különböző ellátottságának más és más oka van. Elsősorban az ipar- vagy bányateleppel rendelkező községeket villamosították, ezért emelkedik ki Komárom és Veszprém megye, az utóbbinál a balatoni üdülőhelyek még javítják az ellátottsági arányt. Pest megyén a főváros közelsége, Heves megyében a mátravidéki erőmű érezteti hatását, Baranya megyében a községek jó része a mecsekvidéki bányatelepek villamosítása következtében jutott áramhoz, stb. stb. Ezzel szemben a mezőgazdasági jellegű településeket — ezek közül is főleg a kisközségeket — a multban elhanyagolták.

A népi demokrácia egyre gyorsabb ütemben pótolja a tőkésrendszer bűnös mulasztásait. Az alábbi táblázat, amelyben a községeket a villany bevezetésének időpontja szerint csoportosítottuk, rámutat arra a hatalmas munkára, amit a népi demokrácia a multhoz viszonyítva a falvak villamosítása terén végzett.

2. sz. táblázat

Kategóriák	A villanyal rendelkező községek száma	A villanyt									
		1920-ig		1921—1929		1930—1938		1939—1944		1945—1950	
		években vezette be									
		szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
...— 500 fő	168	1	0,6	55	32,7	33	19,6	22	13,1	57	34,0
501— 1 000 „	362	12	3,2	92	25,4	89	24,6	48	13,3	121	33,5
1 001— 2 000 „	473	7	1,4	113	24,0	135	28,5	63	13,3	155	32,8
2 001— 5 000 „	486	23	5,7	150	30,9	143	29,5	29	5,9	136	28,0
5 001—10 000 „	141	29	20,6	63	44,7	18	12,8	6	4,2	25	17,7
10 001—... „	53	23	43,4	26	49,1	4	7,5	—	—	—	—
Együtt	1683	100	5,9	499	29,7	422	25,1	168	10,0	494	29,3
Városok	53	45	84,9	8	15,1	—	—	—	—	—	—
Összesen	1736	145	8,3	507	29,2	422	24,3	168	9,7	494	28,5

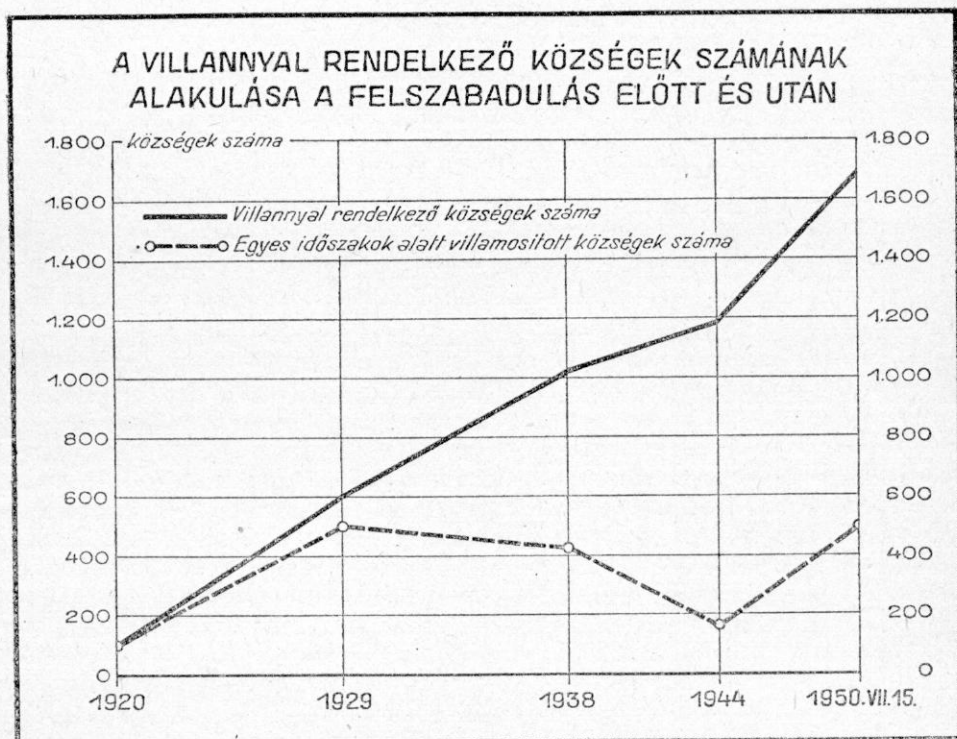
Az ország villamosítása már az 1880-as években megkezdődött, de csak a századforduló táján vett erősebb ütemet. 1914-ig 114 község és város kapott villanyt, azonban az első világháború éveiben mindössze 31 községbe, illetve városba vezették be az áramot. A két világháború közötti időben először gyors, majd ismét egyre lassuló ütemben kapcsolták be a községeket az áramszolgáltatásba.

A felszabadulás utáni első években a háború által tönkretett, vagy megrongált vezetékeket, az erőművek gépi berendezéseit kellett pótolni, illetve kijavítani és ez a munka igen sok helyen szinte egészen új villamosítást jelentett. Kisebb mértékű új villamosítás még a helyreállítás nehéz éveiben is történt, azonban az addig még villannyal nem rendelkező községeknek az áramszolgáltatásba való nagyarányú bekapcsolása csak a hároméves tervvel kezdődött meg és az öt éves terv elejére ért el eddig még soha nem tapasztalt ütemet.

Ezt igazolja a következő kimutatásunk is, amely a felszabadulás óta villamosított községeket az árambevezetés ideje szerint évpáronként csoportosítja.

A felszabadulás óta		1945—1946-ban		1947—1948-ban		1949—1950-ben	
villamosított községek							
száma	%	száma	%	száma	%	száma	%
494	100,0	45	9,1	179	36,2	270	54,7

Jól látható, hogy a kezdeti nehézségek után a villamosítás üteme 1947—48-ban ugrásszerűen megnövekedett és az emelkedés mértéke 1949—50-ben tovább fokozódott. Figyelembe kell vennünk, hogy az adatok csak az 1950. július 15-ig villamosított községek számát foglalják magukban, így a felszabadulás óta villamosított községek több mint fele tulajdonképpen az utóbbi másfél év folyamán kapott villanyt.

Végeredményben megállapíthatjuk, hogy 1950. július 15-ig az áramszolgáltatásba bekapcsolt 1683 község közül 494-et — a villannyal rendelkező községek 29,3%-át — a felszabadulás után látták el villannyal. Amíg a tőkés rendszerben kb. hat évtized alatt 1189, vagyis évente átlag 20 község kapott villanyt, a felszabadulás után az áramszolgáltatásba bekapcsolt községek évi átlaga (öt és fél év alatt 494 község) 90-re, ha pedig a háborúutáni első két évet figyelmen kívül hagyjuk, 130-ra, vagyis a háborúelőttinek hat és félszeresére emelkedett.

Az egyes szakaszokban a villamosítás ütemét jól szemlélteti a 455. oldalon közölt grafikon. A szaggatott vonal az egyes időszakaszokban villamosított községek számát (a villamosítás ütemét), a vastag vonal pedig a villannyal ellátott községek számának folyamatos emelkedését jelzi.

A múltban a kisközségek villamosítását hanyagolták el legjobban, a népi demokrácia elsősorban ezeknek sietett segítségére. A kapitalista rendszer egyik szakaszában sem vezették be a villanyt az alacsony lélekszámú kategóriákba tartozó községekbe, olyan arányban, mint a felszabadulás után.

A hároméves terv beruházásaiból jelentős összeg jutott már az új erőművek építésére és a régiók kibővítésére. Így újjáépítettük a Mátravidéki erőművet, a W. M. nagynyomású erőművet, kibővítettük a diósgyőri erőművet és helyreállítottuk a salgótarjáni, a komlói, debreceni, kecskeméti és sátoraljaújhelyi erőműveket, ezenkívül az ország egyéb helyén új erőművek építését kezdtük meg. A villamosenergiaelosztást a távvezetékek kiépítése segíti elő. Mindezek eredményeképpen a hároméves tervidőszakban a villamosenergiatermelés a következőképpen emelkedett:

Villamosenergiatermelés

(1938=100)

1947/48	1948. VIII.—XII.	1949
138,2	153,3	168,5

Mint ismeretes, az ötéves terv első esztendejében a villamosenergia-termelés további 184%-kal emelkedett.

Mindez hozzájárult ahhoz, hogy országosan a villannyal rendelkező községek aránya a háborúelőtti állapothoz viszonyítva 41,5%-kal emelkedett. A tájegységek közül elsősorban a villamosítás terén elmaradt Alföldön pótolták legnagyobb mértékben a hiányt, úgyhogy ma már a villannyal ellátott községek aránya itt a legmagasabb. A megyék között ott a legnagyobb arányú az emelkedés, ahol a háború előtt a legkisebb volt a villamosított községek aránya — így például Csongrád és Zala megyében a felszabadulás után jóval több községet kapcsoltak be az áramszolgáltatásba, mint a tőkés elnyomás idejében hat évtized óta.

Annak, hogy a felszabadulás után a községek villamosítása nem öltethetett még nagyobb méreteket, elsősorban technikai akadályai voltak. A villannyal nem rendelkező községek túlnyomó része a távvezeték-től nagy távolságra fekszik. A népi demokráciánk természetesen elsősorban azokba a községekbe vezette be az áramot, ahol adva volt a lehetőség. Így is többszáz olyan község jutott villanyvilágításhoz, amelyek határára már a felszabadulás előtt is áthaladt ugyan a távvezeték, azonban a tőkés rendszer urai nem tartották „érdemesnek“, hogy a falut bekapcsolják az áramszolgáltatásba.

A magasfeszültségű távvezeték hiányánál sokkal nagyobb nehézséget jelent az, hogy nincs elegendő számú és termelőképességű áramfejlesztő-telepünk. A felszabadulás után óriási mértékben emelkedett az ország villanyenergia-szükséglete. A városi, de a vidéki ipartelepeink, a géppálmások, stb. egyre több áramot igényelnek és a kulturális színvonal

emelkedésével jelentősen megnőtt a lakosság — mégpedig elsősorban a falusi lakosság — áramfogyasztása is. Sokszáz község kapott mozit, a lakások ezreibe kapcsolták be a rádiót, stb. stb. A meglévő energiafejlesztő telepeink nem bírják el már a további megterhelést, ezért új telepek létesítése vált szükségessé.

Népi demokráciánk már az elmúlt években megkezdte a mátra-vidéki, az inotai és a tiszalöki nagy erőművek építését. Az erőművek az ötéves tervünk folyamán elkészülnek és biztosítani fogják az ország megnövekedett energiaszükségletének ellátását. Gerő Ernő kijelentette: „Az ötéves terv villanyt, rádiót és telefont ad minden falunak.“ Az eddigi sikerek biztosítják, hogy népi demokráciánk ezt a feladatot is teljes sikerrel fogja megvalósítani.

MEGJELENIK

a Kereskedelmi Szakkönyv- és Lapkiadó kiadásában
VINOGRADOV ÉS KAMINSZKIJ:

**FOGYASZTÓ KERESLET TANULMÁNYOZÁSA ÉS A KERESKE-
DELMI REKLÁM A SZOVJET KISKERESKEDELEMBEN**

PENJIKOV:

**A KISKERESKEDELMI BOLTOK, ÁRUDÁK ÜGYKEZELÉSE ÉS
SZÁMVITELE**

A Belkereskedelmi Minisztérium Számviteli Munka-
közösségének összeállításában:

**BELKERESKEDELMI GAZDASÁGI MŰVELETEK PÉLDATÁRA
ÉS A SZÁMLÁK ÖSSZEFÜGGŐ ÁBRÁZOLÁSA A KÖTELEZŐ
ÁLTALÁNOS BELKERESKEDELMI SZÁMLAKERET 1951. ÉVI
SZABÁLYAI SZERINT**

KAPHATÓ LESZ
MINDEN KÖNYVKERESKEDÉSBEN